

Dr Łukasz Jurek
Wydział Prawa i Ekonomii
Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie
ORCID: 0000-0002-7863-2249
e-mail: l.jurek@ujd.edu.pl

UDOSTĘPNIANIE PRZEZ ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH INFORMACJI ZGROMADZONYCH NA KONCIE UBEZPIECZONEGO I PŁATNIKA SKŁADEK W ZWIĄZKU Z REALIZACJĄ USTAWOWYCH ZADAŃ

Streszczenie

Konta ubezpieczonego i płatnika składek zawierają szeroki zakres danych. Zawarte są w nich m. in. informacje dotyczące ubezpieczonego o jego pracodawcach, osiąganym wynagrodzeniu, zaświadczenia lekarskie o niezdolności do pracy, a także informacje o członkach rodziny. Podobnie na koncie płatnika składek znajdziemy informacje o zatrudnianych przez niego pracownikach, a także innych osobach m. in. na podstawie cywilnoprawnych form zatrudnienia. Z całą pewnością zakres danych zawarty na kontach płatnika składek jest nieporównywalny w stosunku do jakichkolwiek innych rejestrów w kraju. Z tych też względów dane te wymagają szczególnej ochrony, a ich udostępnianie odbywa się na podstawie przepisów ustawowych. Analizie w niniejszej pracy zostanie podany zarówno katalog podmiotów uprawnionych do otrzymywania danych z konta ubezpieczonego i płatnika składek, jak też w przypadku udostępniania związanego z realizacją ustawowych zadań zakres otrzymywanych danych. Celem niniejszej pracy jest próba oceny obowiązujących zasad udostępniania danych z konta płatnika składek i ubezpieczonego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych wraz z przedstawieniem uwag *de lege lata* i postulatów *de lege ferenda*.

Słowa kluczowe: Zakład Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczony, płatnik składek, dane, udostępnianie.

ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE

Konta ubezpieczonego i płatnika składek zawierają szeroki zakres danych. Znajduje się na nich wiele informacji stanowiących dane osobowe. Zakład jako ich administrator, uprawniony do ich przetwarzania, jest zobowiązany do zapewnienia zgodności tego procesu z przepisami dotyczącymi ochrony danych osobowych¹. Dane te dotyczą zarówno aktywności zawodowej ubezpieczonego i osiąganych z tego tytułu przychodów, jak też jego sytuacji

¹ K. Antonów, A. Gębicka, S. Wichrowski, D. Wojtasiak [w:] K. Antonów (red.), Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, Lex 2024.

zdrowotnej oraz pobieranych świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych. Zakład posiada również informacje, które wskazują na poglądy polityczne, tj. o przynależności do określonego związku zawodowego, a także o wyrokach skazujących i orzeczonych przez sądy karach, w przypadku ubezpieczonych odbywających karę pozbawienia wolności i w tym okresie skierowanych do pracy. W przypadku płatnika składek dane dotyczą m. in. jego stanu majątkowego oraz sytuacji materialnej, a także rodzajów zawieranych umów, w tym umów o dzieło, które zwolnione są z obowiązku ubezpieczeń społecznych. Z uwagi na zakres danych, a w szczególności mając na względzie fakt, że na kontach mogą znajdować się także dane wrażliwe, podlegają one ochronie. Udostępniane są na zasadach określonych w przepisach powszechnie obowiązujących, tj. na podstawie art. 50 u. s. u. s. oraz innych aktów prawnych. Krąg uprawnionych organów administracji publicznej i innych podmiotów na podstawie tych przepisów jest jednakże bardzo szeroki. Zakład udostępnia dane sądom, prokuraturom, kuratorom sądowym, Prezesowi Rady Ministrów, Szefowi Kancelarii Prezesa Ministrów i pełnomocnikowi Prezesa Rady Ministrów do spraw analiz i studiów, ministrowi właściwemu do spraw finansów publicznych, ministrowi właściwemu do spraw gospodarki, ministrowi właściwemu do spraw rodziny, ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego, ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego, ministrowi właściwemu do spraw pracy, ministrowi właściwemu do spraw zdrowia, ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego, ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania, ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych, organom podatkowym i Krajowej Administracji Skarbowej, Państwowej Inspekcji Pracy, Biuru Nadzoru Wewnętrznego, Policji, Straży Granicznej, komornikom sądowym, organom egzekucyjnym w rozumieniu ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, organom realizującym świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego oraz świadczenia wychowawcze, ośrodkom pomocy społecznej i centrom usług społecznych oraz powiatowym centrom pomocy rodzinie, publicznym służbom zatrudnienia, Komisji Nadzoru Finansowego, wojewodzie, Szefowi Urzędu ds. Cudzoziemców, Krajowemu Centrum Informacji Kryminalnych, Polskiemu Funduszowi Rozwoju S.A., Agencji Rozwoju Przemysłu S.A., wójtom, burmistrzom oraz prezydentom miast, Państwowemu Funduszowi Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i zespołom orzekającym o niepełnosprawności, Centralnemu Biuru Antykorupcyjnemu, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego, Służbie Ochrony Państwa, Żandarmerii Wojskowej, Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Generalnemu Inspektorowi Informacji Finansowej, marszałkowi województwa, posłom i senatorom, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Rzecznikowi Praw Dziecka, Rzecznikowi Małych i Średnich Przedsiębiorców, Najwyższej Izbie Kontroli, zakładom ubezpieczeń, syndykowi masy upadłości, tymczasowemu nadzorcy

sądowemu i zarządcy przymusowemu, likwidatorom spółki, zarządcy sukcesyjnego przedsiębiorstwa osoby fizycznej, kuratorowi sądowemu osoby prawnej, kuratorowi osoby ubezwłasnowolnionej częściowo, doradcy tymczasowemu, Inspektoratowi Wewnętrzznemu Służby Więziennej, Wojskowemu Centrum Rekrutacji, Zarządowi Związku Międzygminnego, konsulowi, Prezesowi Urzędu Transportu Kolejowego, Szefowi Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Wykładnia obowiązujących przepisów nie jest łatwa. Brak kompleksowej regulacji powoduje, że Zakład przy rozpatrywaniu wniosków o udostępnienie danych z ww. kont musi uwzględniać obowiązujące brzmienie licznych aktów prawnych. Dodatkowo wymaga podkreślenia, że w części przypadków przepisy są nieprecyzyjne. W tym kontekście formułowane są postulaty wprowadzenia tajemnicy ubezpieczeniowej oraz przeglądu zasadności zakresu pozyskiwanych danych przez podmioty zewnętrzne. Z perspektywy udostępniania danych przez Zakład w piśmiennictwie znajdziemy zasadniczo komentarze do art. 50 u. s. u. s. Brak jest jednakże holistycznego spojrzenia na to zagadnienie z uwzględnieniem innych aktów prawnych, na podstawie których dane z kont ubezpieczonego i płatnika składek udostępniane są przez Zakład. Uwaga Czytelnika na gruncie przedmiotowej pracy zostanie skierowana jednakże na inne, równie doniosłe zagadnienie. Rzecz dotyczy udostępnianych przez Zakład informacji w związku z realizacją ustawowych zadań. Samą wartością dodaną będzie już wyszczególnienie tych regulacji, jednakże uwaga Czytelnika zostanie skierowana także na zagadnienia związane z katalogiem informacji zaewidencjonowanych na kontach ubezpieczonego i płatnika składek. Celem opracowania jest udzielenie odpowiedzi na pytanie związane z adekwatnością obowiązujących przepisów w zakresie udostępniania danych przez Zakład z kont ubezpieczonego i płatnika w stosunku do potrzeb związanych z praktyką ich stosowania.

KONTO UBEZPIECZONEGO I PŁATNIKA SKŁADEK

Na wstępie należy zauważyć, że informacje gromadzone w Zakładzie należy podzielić na dwie grupy. Do pierwszej z nich zaliczymy informacje dotyczące ubezpieczonych oraz płatników składek. W tym katalogu znajdują się zatem również dane osobowe, stanowiące jednocześnie dane gromadzone na kontach ubezpieczonych i płatników składek. Do drugiej grupy zaś zaliczymy wszelkie inne informacje, w tym również dane osobowe, które jednakże nie są gromadzonych na ww. kontach. Z uwagi na ramy opracowania uwaga Czytelnika zostanie skoncentrowana na pierwszej z tych grup. Ustawodawca nałożył na Zakład Ubezpieczeń Społecznych obowiązek prowadzenia kont ubezpieczonych, które identyfikowane są co do zasady numerem pesel przynależnym do każdego z

nich oraz kont płatników składek². Te ostatnie oznaczane są numerem NIP, zaś w przypadku jego braku numerem z krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej REGON, w przypadku gdy go również nie nadano – numerem pesel lub serią i numerem dowodu osobistego albo paszportu. W piśmiennictwie wskazuje się, że utworzenie zarówno konta ubezpieczonych, jak też płatników składek było nowością w krajowym systemie prawa ubezpieczeń społecznych. Ich utworzenie było niezbędne dla sprawnego funkcjonowania systemu, ponieważ gromadzą dane o istotnych zdarzeniach ubezpieczeniowych i pozaubezpieczeniowych, które mają wpływ na realizację świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych³. Konta cechuje zatem indywidualizacja, co świadczy o zmianie podejścia do węzłowej kwestii modelu zabezpieczenia społecznego. Konto płatnika składek jest zaś kontem, gdzie ewidencjonuje się zobowiązania z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne oraz innych składek odprowadzanych przez płatnika do Zakładu, kwoty opłaconych składek, stanu rozliczeń oraz inne informacje, które dotyczą płatnika składek⁴. Analizowany przepis wskazuje, że to zadanie nałożone na Zakład powinno być realizowane w sposób rzetelny, rozumiany jako należyta staranność w wykonywaniu działania, która przejawia się przede wszystkim poprzez postępowanie zgodne z najlepszą wiedzą w danym zakresie oraz kompletny, przy wykorzystaniu środków prawnych przewidzianych przez ustawodawcę⁵. Chodzi tutaj o przyjęcie takiego modelu postępowania, który będzie zgodny ze standardami właściwymi dla administrowania zbiorami danych prowadzonymi w formie elektronicznej. Rozumienie zaś wyrazu kompletność powinno być zgodne z jego językowym znaczeniem, tj. chodzi o sytuację, gdy na koncie zawarte są te dane, które powinny tamże zostać wprowadzone⁶. Ustawodawca dopuścił również wykorzystywanie informacji zawartych na koncie płatnika składek i ubezpieczonego jako środka dowodowego w postępowaniu administracyjnym i sądowym. Zgodzić się należy jednakże, że przede wszystkim dany fakt musi zostać zaewidencjonowany na koncie, nienależnie od tego czy ma charakter ubezpieczeniowy czy też pozaubezpieczeniowy⁷. Obowiązująca regulacja nie ogranicza też w żaden sposób rodzajów postępowań, w których mogą one zostać przeprowadzone. Oczywiście co do zasady najczęściej będzie mieć to miejsce w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, jednakże mogą być one przydatne również w postępowaniach administracyjnych lub sądowych. Co oczywiste, analizowany przepis w żaden sposób nie wyłącza

²Art. 33 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 350.), zwanej dalej „u. s. u. s.”.

³D. Wajda [w:] B. Gudowska, J. Strusińska-Żukowska (red.), Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz. Wyd. 2, Warszawa 2014, Legalis.

⁴Ibidem.

⁵D. Dzienisiuk, S. Gajewski, A. Gębicka, S. Wichrowski, D. Wojtasiak [w:] K. Antonów (red.), Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, Lex 2024.

⁶Ibidem.

⁷Ibidem.

możliwości przeprowadzenie oceny jego wiarygodności⁸, gdyby wystąpiły ku temu przesłanki. Trafnie jednakże T. Brzezicki wskazuje jedynie na informacyjny charakter przepisu, wskazując przy tym, że procedura administracyjna jako dowód dopuszcza wszystko, co może przyczynić się do wyjaśnienia sprawy, a nie jest sprzeczne z prawem, natomiast jeżeli chodzi o postępowania sądowe tak przed sądem powszechnym, jak też administracyjnym to złożone deklaracje mają jedynie charakter dowodu z dokumentu⁹. Do danych kont ubezpieczonych i płatników składek stosuje się przepisy o ochronie danych osobowych, przy czym ich wykorzystanie jest możliwe jedynie w przypadkach określonych w ustawie¹⁰. Uwagi Czytelnika wymaga również przepis art. 34 ust. 6 u. s. u. s. Nakłada on na Zakład Ubezpieczeń Społecznych, na złożony przez płatnika składek wniosek, obowiązek badania prawidłowości wykazanych przez płatnika składek danych na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych. Przepis ten dotyczy osób, które wykonują pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, a ich podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w danym miesiącu jest niższa od ustalonej na podstawie odrębnych przepisów kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę. Ta grupa ubezpieczonych, jeżeli spełnia warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych posiadanych tytułów będzie z nich podlegać temu obowiązkowi. W tym miejscu wymaga jednakże podkreślenia, że wprowadzone przez ustawodawcę odstępstwo od tej zasady jest związane z łącznym osiąganiem kwoty minimalnego wynagrodzenia z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług lub z innych tytułów. W piśmiennictwie wskazuje się, że przywołany przepis art. 34 ust. 6 u. s. u. s. ma charakter akcesoryjny, celem prawidłowego wykonaniu przez zleceniodawcę obowiązków względem Zakładu¹¹. Takie rozwiązanie należy zdecydowanie zaaprobować, nawiązuje ono do rozwiązań przyjętych w Europie Zachodniej, gdzie działania kontrolne i weryfikacyjne często zamiast zabarwienia sankcyjnego służą wypracowaniu przez przedsiębiorców prawidłowego modelu postępowania osadzonego na obowiązujących przepisach. Taki wniosek może być także korzystny z perspektywy płatnika składek. Jeżeli ma on wątpliwości co do prawidłowości wykonywania swoich obowiązków nałożonych przez ustawodawcę m. in. w zakresie deklarowania, obliczania, potrącania z dochodów ubezpieczonych, rozliczania oraz opłacania należnych składek to weryfikacja przez Zakład pozwoli wyeliminować choćby koszty związane z

⁸Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2017 r., sygn.. II UZ 91/17, LEX nr 2428260.

⁹ T. Brzezicki [w:] J. Wantoch-Rekowski (red.), Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, Lex 2015.

¹⁰ Art. 34 ust. 4 u. s. u. s.

¹¹D. Dzienisiuk, S. Gajewski, A. Gębicka, S. Wichrowski, D. Wojtasiak [w:] K. Antonów (red.), Ustawa..., op. cit.

odsetkami od nieopłacanych w terminie należnych składek na ubezpieczenia społeczne. Wymaga w tym kontekście podkreślenia, że sytuacja zleceniodawcy na gruncie obowiązujących przepisów z zakresu ubezpieczeń społecznych jest relatywnie trudna. Musi on bowiem opierać się na oświadczeniu ubezpieczonego co do innych osiąganych przychodów, stanowiących tytuł do ubezpieczeń społecznych, w zakresie określenia obowiązku ubezpieczeniowego. Wymaga przy tym podkreślenia, że ewentualne nieprawdziwe lub niezaktualizowane oświadczenie będzie się wiązać z konsekwencjami finansowymi dla zleceniodawcy w zakresie części składek finansowanej przez płatnika składek, w pozostałym zakresie będzie możliwość ich dochodzenia od ubezpieczonego. Przyczyna zmiany sytuacji może być też niezależna od ubezpieczonego, choćby w związku z niezdolnością do pracy, która uniemożliwiła osiągnięcie przewidywanych przychodów. W tym kontekście nawet oświadczenie, zalecane w piśmiennictwie¹², nie rozwiąże wszystkich problemów związanych z możliwością nagłej zmiany sytuacji ubezpieczonego i związanych z tym konsekwencji finansowych. W tym kontekście regulację z art. 34 ust. 6 u. s. u. s. należy widzieć szerzej, jako możliwość skontrolowania działań płatnika składek, ale dla prawidłowości których zasadnicze działanie mają informacje przekazywane przez zleceniobiorców, których możliwość weryfikacji jest co najmniej znacząco utrudniona.

Katalog informacji zamieszczonych na koncie ubezpieczonego został zaś określony w art. 40 u. s. u. s. Na wstępie jednakże należy wyrazić wątpliwość czy jest to katalog pełny, ponieważ brakuje wielu danych o węzłowym znaczeniu dla ochrony ubezpieczeniowej. Należy zatem przyjąć, że wyliczenie ma charakter przykładowy, bo przyjmując założenie racjonalnego ustawodawcy trudno uznać by ten nakładał różnego rodzaju obowiązki w zakresie ubezpieczeń rentowego, chorobowego i wypadkowego, gdzie składki z tego tytułu miałyby nie zostać uwzględnione na koncie. Zgodnie z art. 40 ust. 1 u. s. u. s. na koncie ubezpieczonego ewidencjonuje się informacje o zwaloryzowanej wysokości składek na ubezpieczenie emerytalne, za wyjątkiem składek odprowadzanych do otwartych funduszu emerytalnych i zewidencjonowaniu na subkoncie, należnych w przypadku ubezpieczonych, którzy nie posiadają statusu płatnika składek oraz wpłaconych, gdy ten status posiadają, a także osób współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą i przedsiębiorców będących osobami fizycznymi, które podejmują działalność gospodarczą po raz pierwszy albo podejmuje ją ponownie po upływie co najmniej 60 miesięcy od dnia jej ostatniego zawieszenia lub zakończenia. Dodatkowym warunkiem jest brak wykonywania działalności gospodarczej na rzecz byłego pracodawcy. To rozwiązanie jak się wydaje jest związane z nasilającym się w otoczeniu społeczno-gospodarczym w kraju zjawiskiem pozornego samozatrudnienia, które stopniowo wypiera umowę o pracę,

¹²I. Nowacka, M. Rotkiewicz, Umowy cywilnoprawne jako formy zatrudnienia. Umowa zlecenia, umowa o dzieło, Warszawa 2016, s. 287.

ograniczając tym sam zarówno koszty po stronie faktycznego pracodawcy, jak też zakres ochrony ubezpieczeniowej świadczącego na jego rzecz pracę przedsiębiorcy¹³. Dodatkowo na koncie ubezpieczonego niebędącego płatnikiem składek ewidencjonuje się informacje o zwaloryzowanej wysokości należnych składek podlegających odprowadzeniu do otwartego funduszu emerytalnego oraz zewidencjonowaniu na subkoncie, które uległy przedawnieniu¹⁴.

Tak ustaloną kwotę ewidencjonuje się na koncie ubezpieczonego po upływie 5 lat od dnia wystąpienia nieściągniętej należności składkowej. Słusznie podnosi K. Antonów, że dochodzi w wyniku przyjętego rozwiązania do przysporzenia na koncie prowadzonym w publicznym segmencie emerytalnym kosztem świadczenia należnego ze środków z OFE i składek na subkoncie¹⁵. W konsekwencji na pełną aprobatę zasługuje pogląd Sądu Apelacyjnego w Warszawie, że w przypadku ubezpieczonych nieposiadających statusu płatnika składek, warunkiem zewidencjonowania informacji o wysokości zwaloryzowanych składek jest sama ich należność. Nie ma zatem podstaw by wywodzić, że muszą zostać w takiej sytuacji opłacone¹⁶. Trafnie wskazuje się również w piśmiennictwie, że przez pojęcie „składka należna” należy rozumieć nie tylko wartość samej składki faktycznie już opłaconej, ale także ewentualny dług do zapłaty, który nie może jednakże wywoływać negatywnych konsekwencji w zakresie obliczenia wysokości świadczenia emerytalnego¹⁷.

Na koncie ubezpieczonego ewidencjonuje się także informacje o zwaloryzowanej wysokości składek podlegających odprowadzeniu do otwartego funduszu emerytalnego lub zewidencjonowaniu na subkoncie¹⁸, a także kwotę środków zewidencjonowanych na subkoncie na ostatni dzień miesiąca poprzedzającego miesiąc ustalenia prawa do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku emerytalnego wynoszącego 65 lat albo osiągnięcia wieku emerytalnego wynoszącego 60 lat przez osobę, która nie spełnia ustawowych warunków do ustalenia prawa do okresowej emerytury kapitałowej, albo osiągnięcia wieku, o którym mowa w art. 88a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela¹⁹. Najszerszy katalog przesłanek określono jednakże w ust. 2, zgodnie z którym na koncie ubezpieczonego ewidencjonuje się także informacje wymienione w drukach zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych, imiennym raporcie miesięcznym, deklaracji rozliczeniowej i raporcie informacyjnym; o członkostwie w otwartym funduszu emerytalnym i o terminach przekazania składek do

¹³ Więcej na ten temat T. Lasocki, Pozorne samozatrudnienie – przyczyny fiskalne, skutki, środki zaradcze, Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka nr 3/2021, s. 23-48.

¹⁴ Art. 40 ust. 1b u. s. u. s.

¹⁵ K. Antonów, Emerytura z prywatnej części ubezpieczenia emerytalnego [w:] U. Jackowiak, L. Abramowicz (red.), Ryzyko starości – problemy zabezpieczenia, Kraków 2007, s. 91.

¹⁶ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 9.05.2014 r., sygn. III AUa 697/13, LEX nr 1477376.

¹⁷ K. Antonów [w:] K. Antonów (red.), Ustawa..., op. cit.

¹⁸ Art. 40 ust. 1c u. s. u. s.

¹⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 986 i 1871.

tęgo funduszu; o wysokości należnych i wpłaconych składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oraz o wysokości należnych i odprowadzonych składek podlegających odprowadzeniu do OFE; o wartości środków wypłaconych z tytułu okresowej emerytury kapitałowej; o faktach pozaubezpieczeniowych, które mają wpływ na prawo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i ich wysokość. Ewidencjonowane są również informacje niezbędne do przyznania, ustalenia wysokości i wypłaty świadczeń z ubezpieczeń społecznych, a także świadczeń finansowanych z budżetu państwa oraz o dokonanych wypłatach; niezbędne do ustalenia, ponownego ustalenia lub przeliczenia kapitału początkowego; o kapitale początkowym oraz zwaloryzowanym kapitale początkowym; niezbędne do realizacji przez Zakład zadań zleconych na podstawie odrębnych przepisów; o okresach pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, przekazane w zgłoszeniu, o którym mowa w ustawie z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych²⁰; o małżeńskich stosunkach majątkowych oraz o osobach fizycznych, na rzecz których ma nastąpić w razie śmierci wypłata środków z subkonta; o kwocie środków zewidencjonowanych na subkoncie oraz o osobach uposażonych i oświadczeniach.

Tożsamy charakter ma regulacja z art. 45 u. s. u. s., która określa zakres danych ewidencjonowanych na koncie płatnika składek. Są to dane identyfikacyjne, numery rachunków składekowych, numer NIP i numer identyfikacyjny REGON, a jeżeli ich nie nadano płatnikowi składek to numer PESEL lub serię i numer dowodu osobistego albo paszportu. Ponadto na koncie znajdują się nazwy i numery rachunków bankowych płatnika składek, dane informacyjne płatnika składek, kod rodzaju działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności oraz inne niezbędne dane konieczne do obsługi konta²¹. Na koncie płatnika składek ewidencjonuje się również informacje o liczbie pracowników, za których jest opłacana składka na Fundusz Emerytur Pomostowych; dotyczące zawartych umów o dzieło, a także prowadzone są rozliczenia należnych składek, wypłacanych przez płatnika zasiłków oraz zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych podlegających zaliczeniu na poczet składek oraz innych składek pobieranych przez Zakład²². Wymaga jednakże podkreślenia, że katalog danych ewidencjonowanych na koncie płatnika składek ma charakter otwarty. Ustawodawca przewidział zatem możliwość ewidencjonowania przez Zakład wszelkich danych, które są konieczne do obsługi konta i realizacji przez ZUS zadań zleconych²³. Przyjęcie takiego rozwiązania przez ustawodawcę należy ocenić krytycznie. Przedmiotowy katalog, z uwagi na charakter zaewidencjonowanych danych, powinien mieć charakter zamknięty, tak aby na koncie nie były dostępne informacje, które nie są niezbędne do wykonywania zadań przez Zakład.

²⁰ Dz. U. z 2024 r. poz. 1696.

²¹ Art. 45 ust. 1 u. s. u. s.

²² Art. 45 ust. 1 pkt 1a-2 u. s. u. s.

²³ M. Krajewski [w:] K. Antonów (red.), Ustawa..., op. cit.

UDOSTĘPNIANIE INFORMACJI PRZEZ ZAKŁAD W ZWIĄZKU Z REALIZACJĄ USTAWOWYCH ZADAŃ

Problematyka udostępniania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych informacji nie została przez ustawodawcę uregulowana w sposób jednolity. W części przypadków zostało ono oparte na przepisach u. s. u. s., w pozostałym zaś zakresie podstawę stanowią zaś przepisy odrębne. W tej części pracy analizie zostaną poddane informacje, które Zakład udostępnia w związku z prowadzoną działalnością. W tym kontekście należy wskazać, że do kategorii uprawnionych należy zaliczyć ubezpieczonych, płatników składek, świadczeniobiorców, Narodowy Fundusz Zdrowia, otwarte fundusze emerytalne, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, urzędy skarbowe, podmioty zagraniczne (którym powierzono zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych) oraz inne instytucje zabezpieczenia społecznego. Do ostatniej z wymienionych kategorii należy zaliczyć Biuro Emerytalne Służby Więziennej, Zakład Emerytalno-Rentowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Wojskowe Biuro Emerytalne oraz Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Uprawnienie ubezpieczonego i płatnika składek do pozyskiwania informacji z danych zgromadzonych na koncie ubezpieczonego i koncie płatnika składek wynika z art. 50 ust. 4 u. s. u. s. Jest ono jednakże ograniczone zakresem, który dotyczy odpowiednio ubezpieczonego i płatnika składek. Dodatkowo źródła uprawnienia ubezpieczonego należy poszukiwać w art. 15 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)²⁴. Dalsze uprawnienia płatnika składek dotyczą zaś możliwości bezpłatnego udostępnienia przez Zakład zaświadczenia lekarskiego na profilu informacyjnym, bez numeru statystycznego choroby ubezpieczonego, nie później niż w dniu następującym po dniu otrzymania zaświadczenia lekarskiego²⁵ oraz otrzymania bezpłatnie informacji na profilu informacyjnym płatnika składek o stwierdzeniu nieważności zaświadczenia lekarskiego, w którym został popełniony błąd oraz nowego zaświadczenia lekarskiego nie później niż w dniu następującym po dniu otrzymania takiej informacji²⁶. Dla porządku należy jedynie wskazać, że zaświadczenie, w którym został popełniony błąd otrzyma płatnik składek wskazany w tym zaświadczeniu, nowy dokument zaś trafi do płatnika składek wskazanego w nowym zaświadczeniu lekarskim. Z omówionych już uprawnień

²⁴Dz.U.UE.L.2016.119.1, zwanym dalej „RODO”.

²⁵ Na podstawie 58 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 2025 r. poz. 501), zwanej dalej „ustawą zasiłkową”.

²⁶ Na podstawie art. 58a ust. 3 ustawy zasiłkowej.

ubezpieczonych wynika prawo świadczeniobiorcy do pozyskiwania informacji, jeżeli pobiera on świadczenia z ubezpieczenia emerytalnego, rentowego, chorobowego i wypadkowego. Dodatkowo podstawą mogą być inne akty prawne niż u. s. u. s., jeżeli wypłata świadczenia została zlecona Zakładowi na ich podstawie.

Wymiana informacji pomiędzy Zakładem a Narodowym Funduszem Zdrowia została zaś uregulowana w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych²⁷. Zakład na podstawie art. 87 ust. 8 tejże ustawy przekazuje centrali Funduszu lub oddziałowi wojewódzkiemu Funduszu określone dane związane z ustaleniem właściwego ustawodawstwa niezbędnego do potwierdzania prawa do świadczeń opieki zdrowotnej zgodnie z przepisami o koordynacji; potwierdzaniem prawa do świadczeń opieki zdrowotnej z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej w państwie członkowskim UE lub EFTA, lub Zjednoczonym Królestwie zgodnie z przepisami o koordynacji, dotyczące: a) stwierdzonego naruszenia sprawności organizmu w wyniku wypadku przy pracy, b) nazwy, rodzaju lub kategorii choroby zawodowej oraz stwierdzonego naruszenia sprawności organizmu w wyniku tej choroby, c) wypłacenia zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego z tytułu wypadku przy pracy oraz przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy, a także okresu, za który zostały wypłacone, d) uznania zdarzenia przez Zakład Ubezpieczeń za wypadek przy pracy. Na podstawie zaś art. 188 ust. 4 pkt 1, 3, 4, 7-10 i 13 przywołanej wyżej ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych Zakład przekazuje do centrali Funduszu informacje o imieniu nazwisku, dacie urodzenia, płci, numerze PESEL, serii i numerze dowodu osobistego, paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość – w przypadku osób, które nie mają nadanego numeru PESEL, adresie zamieszkania oraz o stopniu pokrewieństwa z opłacającym składkę. Zakład przekazuje do Centrali Funduszu również dane dotyczące wszystkich osób pobierających zasiłki oraz osób, które złożyły wniosek o emeryturę lub rentę oraz o pracownikach korzystających z urlopu bezpłatnego²⁸.

Wymiana informacji pomiędzy Zakładem a otwartymi funduszami emerytalnymi jest zaś dokonywana na podstawie art. 34 ust. 5 u. s. Do obowiązków po stronie Zakładu należy udostępnianie danych osobowych osób zarejestrowanych w Centralnym Rejestrze Członków Otwartych Funduszy Emerytalnych. Kolejną obowiązek w komunikacji z OFE nakłada ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych²⁹. Przepisy art. 81, art. 85 i art. 85a nakładają na Zakład obowiązek poinformowania w terminie 30 dni roboczych otwartego

²⁷ Dz. U. z 2024 r. poz. 146, z późn. zm.

²⁸ Na podstawie art. 87 ust. 10c-e ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

²⁹ Dz. U. z 2024 r. poz. 1113.

funduszu emerytalnego, czy osoba, która zawarła umowę z funduszem, spełnia warunki określone przez ustawodawcę. Zgodnie z art. 81 ust. 1 przywołanej wyżej ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, uzyskanie członkostwa w otwartym funduszu następuje z chwilą zawarcia umowy z funduszem, jeżeli w dniu zawarcia pierwszej umowy osoba przystępująca do otwartego funduszu podlega lub podlegała, w okresie 4 miesięcy przed dniem zawarcia umowy, ubezpieczeniu emerytalnemu. W przypadku spełnienia tego warunku Zakład dokona odpowiedniego wpisu lub zmian w Centralnym Rejestrze Członków Otwartych Funduszy Emerytalnych.

W przypadku Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wymaga podkreślenia, że jego dysponentem jest minister właściwy do spraw pracy. Zadania określone przez ustawodawcę z zakresu ochrony roszczeń pracowniczych realizują minister właściwy do spraw pracy oraz marszałkowie województw przy pomocy wojewódzkich urzędów pracy³⁰. W związku z prowadzonymi postępowaniami o wypłatę świadczeń oraz przy dochodzeniu zwrotu wypłaconych świadczeń, marszałek województwa na podstawie art. 22b pkt 3 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy ma prawo dostępu do zgromadzonych przez Zakład danych na kontach płatników składek i kontach ubezpieczonych.

W kontekście omawianej problematyki trudno także pominąć wymianę informacji z urzędami skarbowymi w związku z prowadzonym przez Zakład rozliczeniem podatkowym świadczeniobiorców. W tym przypadku Zakład odprowadza należyty podatek, na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa³¹ oraz ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych³².

W tej części pracy pominięto problematykę wymiany informacji z innymi krajowymi instytucjami zabezpieczenia emerytalnego i rentowego, a także z instytucjami zagranicznymi, ponieważ funkcjonują one zasadniczo jako alternatywne formy zabezpieczenia, a samo zagadnienie zasługiwałoby na to by stać się przedmiotem odrębnego opracowania. Z przeprowadzonej analizy wynika zaś, że nawet prowadzić analizę z uwzględnieniem zakresu realizowanych zadań przez Zakład, zagadnienie to jest uregulowane w kilku aktach prawnych. Zasadniczo prawa i obowiązki powinny mieć charakter komplementarny, co skłania do przyjęcia tezy, że obowiązek udostępnienia danych z konta ubezpieczonego i płatnika składek przez Zakład powinien wynikać z u. s. u. s., samo zaś uprawnienie innego organu mogłoby zostać wpisane do jego właściwej ustawy branżowej.

³⁰ Zob. w szczególności przepisy art. 24 ust. 2 i art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 13 lipca 2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 2025 r. poz. 433).

³¹ Dz. U. z 2025 r. poz. 111 i 497.

³² Dz. U. z 2025 r. poz. 163, 340 i 368.

Aktualnie brak jest jakiegokolwiek logicznego kryterium w związku z którym obowiązki Zakładu byłyby umieszczone w u. s. u. s. lub w innym akcie prawnym. Ponadto lektura analizowanych przepisów wskazuje na szeroki zakres udostępnianych danych. Jak się wydaje cel ustawodawcy można było osiągnąć przy istotnym zawężeniu zakresu udostępnianych przez Zakład danych.

ZAKOŃCZENIE

Obecny stan prawny budzi zasadnicze wątpliwości nie tylko z uwagi na standardy legislacyjne przyjęte przez ustawodawcę, ale przede wszystkim mając na względzie ochronę danych osobowych zamieszczonych na kontach płatnika składek i ubezpieczonego oraz udostępnianych innym organom administracji publicznej i uprawnionym podmiotom. Obowiązki Zakładu powinny być określone w u. s. u. s., a nie w kilkudziesięciu aktach prawnych. Powinny w sposób jasny i czytelny określać zobowiązanie Zakładu do udostępnienia konkretnych danych, a nie być wywodzone z często niejasnych i nieprecyzyjnych przepisów dotyczących uprawnionych podmiotów. Należy się zatem opowiedzieć za sformułowaniem w u. s. u. s. katalogu zamkniętego podmiotów uprawnionych, tak aby nie mógł być on rozszerzany w drodze interpretacji. W tym kontekście za w pełni uzasadnione należy uznać także propozycje wprowadzenia tajemnicy ubezpieczenia społecznego.

Bibliografi

a

Akty

prawne

- Ustawa z dnia 26.01.1982 r. - Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2024 r. poz. 986 i 1871)
- Ustawa z dnia 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 163, 340 i 368)
- Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1113)
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2025 r. poz. 111 i 497)
- Ustawa z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 350)
- Ustawy z dnia 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa ((Dz. U. z 2025 r. poz. 501)
- Ustawa z dnia 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 146, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 13.07.2006 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz. U. z 2025 r. poz. 433)
- Ustawa z dnia 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1696)

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.U.UE.L.2016.119)

Literatura

Antonów K. (red.), Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, Lex 2024
Jackowiak U., Abramowicz L. (red.), Ryzyko starości – problemy zabezpieczenia, Kraków 2007
Gudowska B., Strusińska-Żukowska J. (red.), Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz. Wyd. 2, Warszawa 2014, Legalis
Lasocki T., Pozorne samozatrudnienie – przyczyny fiskalne, skutki, środki zaradcze, Ubezpieczenia Społeczne. Teoria i praktyka nr 3/2021
Nowacka I., Rotkiewicz M., Umowy cywilnoprawne jako formy zatrudnienia. Umowa zlecenia, umowa o dzieło, Warszawa 2016
Wantoch-Rekowski J. (red.), Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz, Lex 2015.

Orzecznictwo

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 9.05.2014 r., sygn. III AUa 697/13, LEX nr 1477376.
Postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2017 r., sygn. II UZ 91/17, LEX nr 2428260.

DISCLOSURE BY ZUS OF INFORMATION COLLECTED IN THE ACCOUNT OF THE INSURED PERSON AND THE PAYER OF CONTRIBUTIONS IN CONNECTION WITH THE IMPLEMENTATION OF STATUTORY TASKS

Abstract

The accounts of the insured and the payer of contributions contain a wide range of data. They include, among others, information about the insured, their employers, their remuneration, medical certificates of incapacity for work, as well as information about family members. Similarly, the payer of contributions account contains information about the employees they employ, as well as other persons, including those employed under civil law. The scope of data contained in the payer of contributions accounts is certainly incomparable to any other registers in the country. For these reasons, these data require special protection, and their disclosure is based on statutory provisions. The analysis in this paper will provide both a catalogue of entities authorized to receive data from the insured and payer of contributions accounts, as well as, in the case of disclosure related to the implementation of statutory tasks, the scope of data

received. The aim of this paper is to attempt to assess the applicable rules for disclosing data from the payer of contributions and the insured by the Social Insurance Institution, along with the presentation of de lege lata comments and de lege ferenda postulates.

Keywords: Social Insurance Institution, insured person, payer of contributions, data, disclosure.

.